

ΤΑ ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΡΑΦΑΗΛ ΚΑΙ ΦΟΡΝΑΡΙΝΑ

Ἡ μυστηριώδης γυναίκα. Ποῦ ἦταν τὸ ὄνομα τῆς Φορναρίνας ; Πῶς τὴν ἐγνώρισε ὁ Ραφαῆλ. Τὰ πορτραῖτα τῆς. Ἡ κερὴ τοῦ φορναρῆ τοῦ Τραστέβερε. Ἐμπνευστριά καὶ φίλη τοῦ Ραφαῆλ. Ἡ λεπτὴ ὑγεία τοῦ μεγάλου καλλιτέχνη. Ποῖα ἦταν τὰ ποχηματικά χαρακτηριστικά του. Ἡ μεγάλη ἐργατικότητα του. Ὁ Ραφαῆλ ἦταν φθισικός; Τὸ πορτραῖτο τοῦ Ραϊμόντι, κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Πῶς εἶδαμε στὸ προηγούμενο φύλλο, σύμφωνα μὲ τὰ γραφόμενα τοῦ ιστοριογράφου τοῦ Ραφαῆλ, Βάσσαρι, μιὰ γυναίκα εἶνε ἰσχυρὴ ἀπέναντι τῆς ἱστορίας γιὰ τὸν πρόσωπο θάνατο τοῦ μεγάλου καλλιτέχνη... Ποῖα ἦταν ὁμοίω ἡ γυναίκα αὐτή, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας πέθανε ὁ Ραφαῆλ ; Παρ' ὅλα αὐτὰ καὶ ἂν ἐγράψαν γι' αὐτήν, πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε, ὅτι τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς τῆς παρέμεινε ἀδιευκρίτιστο, ὅπως καὶ τὸ μυστήριον τοῦ φίλου τῆς. Κανένας σύγχρονός τῆς, οὔτε αὐτὸς ἀκόμη ὁ Βάσσαρι δὲν ἀναφέρει τὸνομά τῆς.

Ὅσοιο ὁ τελευταῖος, οἱ μιὰ λαθρογράφοι τοῦ ἔργου του, ἐξιστοροῦντας προσπαθεῖας τοῦ κατέβαλε ὁ Ἀργυστίνος Γκιζι, ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ἀνακτοῦ Φορναρίνα, γιὰ νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸν Ραφαῆλ νὰ παραστή τὴν καλλιτεχνικὴν ἐργασίαν πού εἶχε ἀναλάβει στὸ πολυτελεῖς μέγαρόν του. «Ἡ ἀγάπη του σ' ἐμὲ ἢ γ' ἡ ἀγάπη μου σ' ἐμὲ» — τὸν ἔκανε σὲ κάθε στιγμὴ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ ἔργο του καὶ νὰ φεύγῃ. Τέλος, ὁ Γκιζι, βλέποντας ὅτι δὲν ὄσπηξε ἄλλη λύσις, ἐκέλευσε τὴν γυναίκα αὐτὴ νὰ πῶν νὰ κατοικήσῃ στὸ ἀνακτορὸν του. Ἐταῖ δὲ μόνο εἶδε τὴς ἐργασίας νὰ τελειώσουν.

Σ' ἕνα ἄλλο μέρος πάλι, ὁ ἴδιος βιογράφος, μιλώνοντας γιὰ τὴς χαλκογραφεῖας τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου Ραϊμόντι, τοῦ χωράζοντος τοῦ Ραφαῆλ, μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ χωράζης αὐτὸς ἔκανε δῶρο στὸν ἱππότην τοῦ Μπαδερῖο, τὸ πορτραῖτο μιᾶς γυναίκας, τὴν ὁποίαν ὁ Ραφαῆλ εἶχε ἀγαπήσει μεχρὴ τὸ θάνατόν του... Λίγο πορκακῆτο, ὁ Βάσσαρι γράφει ὅτι ὁ Ραφαῆλ ἔκανε πολλὰ πορτραῖτα τῆς Βεατρίκης, τῆς Φερδινάνδου καὶ ἄλλων γυναικῶν. Ἰδὲ αὐτὸ εἶδος ὁμοιω τῆς γυναικὸς ἐκεῖνης πού ἀγαποῦσε.

Ὁ Βάσσαρι μιλάει γι' αὐτὴ τὴν γυναίκα, χωρὶς καμμιὰ συμπάθεια καὶ, μὴ δίνοντάς τῆς σημασίαν, δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομά τῆς πορθνεῖα. Οὔτε ὁμοίω ἄλλοι σύγχρονοὶ τοῦ ἀναγράφοντος πορθνεῖα ὀνομαστικῶς τὴν μυστηριώδη αὐτὴ γυναίκα.

Ἐταῖ, κατὰ τὸν 16ον καὶ 17ον αἰῶνα τὸ ὄνομα τῆς φίλης τοῦ Ραφαῆλ, παρέμεινε ἄγνωστο. Μόνον δὲ κατὰ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος τῆς ἐδόθη, ὄχι τὸ ὄνομα, ἀλλὰ τὸ ἐπίθετο «Φορναρίνα». Ἐπειτα ἀπὸ ἕνα ἔργο, τὸ ὁποῖον ἐξέδωσε ἡ Βασιλικὴ Πινακοθήκη τῆς Φλωρεντίας καὶ σὺτὸ ὁποῖο γράφονταί τὰ ἐξῆς:

«Κατὰ τὸ 1509 ἢ 1510, ἕνας φορναρῆ (φορναρῆς), πού κατοικοῦσε στὸ Τραστέβερε, τῆς λαϊκῆς συνοικίας τῆς Ρώμης, εἶχε μιὰ κόρη ἐξαιρετικῶς ὀραία. Γύρω ἀπ' τὸ στήν τοῦ φορναρῆ αὐτοῦ ἀπλοῦνταν κηπος, στὴ μέση τοῦ ὁποῖου βρισκόταν μιὰ κολήνη. Ἡ μάκτρα τοῦ κήπου ἦταν χαμηλὴ καὶ ἔτσι οἱ νεοὶ τῆς Ρώμης μποροῦσαν εὐκόλῃ νὰ εἰσέλθουν εὐκόλῃ τὰ βλέμματά τους μέσα. Μιὰ μέρα, ὁ Ραφαῆλ, περνώντας ἀπὸ κεῖ, εἶδε τὴν ὀραία φορναροπούλιαν, ἡ ὁποία ἐβόησε ἐκείνη τὴ στιγμὴ τὸ θεῖο ποδαρῆα τῆς μέσ' στὸ νερὸ τῆς κολήνης. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα δὲ ἐκείνη ὁ μέγας καλλιτέχνης τὴν ἐρωτεύθηκε τρελλὰ!...»

Ἡ νέα αὐτὴ, ὅπως φαίνεται, παρ' ὅλη τὴν ταπεινὴ τῆς καταγωγὴν, ἦταν πολὺ πρὸ τιμῆ ἀπὸ τὴς Ρωμαῖες ἀριστοκρατίδες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Αὐτὸ ἄλλοστε τὸ δείχνει καὶ ἡ ἀρσῖσις πρὸς αὐτήν τοῦ Ραφαῆλ, ὁ ὁποῖος εἶχε συνδεθῆ ὡς τότε μετὸς καὶ τὸσες γυναῖκες τῆς ἀριστοκρατίας.

Ἡ Φορναρίνα, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη γυναίκα στάθηκε, κατὰ τὴν πρὸ γόνιμη περίοδον τῆς ζωῆς τοῦ καλλιτέχνη, ἡ ἐμπνευστριά του, τὸ ἀρσῖσιμένο του μοντέλλο, ἡ ἀγαπημένη του φίλη. Γι' αὐτὸ δὲ ἔχει ὅλα τὰ δικαιώματα στὴ συμπάθεια τῶν μεταγενεστέρων, ἡ γυναίκα αὐτὴ τὴν ὁποία ἀγάπησε ἕνας νέος Θεὸς γιὰ νὰ τὴν ἀποθανάτισῃ. Ὁ Θεὸς τὸς βάστηξε ὀρθὸν χρόνον. Ἄν ἦταν λοιπὸν τόσο καταστρεπτικὸς γιὰ τὴν ὑγείαν τοῦ καλλιτέχνη, ὅσο τὸν θέλει ὁ Βάσσαρι, ὁ Ραφαῆλ, ἔπρεπε νὰ εἶχε πεθάνει πολὺ πρωτίτερα.

Ὁ Ραφαῆλ, ὅπως φαίνεται ἀπ' ὅλα τὰ πορτραῖτα πού τοῦ ἔχουν κάνει, ἦταν ὑγίαις πολὺν ντελικῆτης, πράγμα πού δὲν θὰ τοῦ ἐπέτρεπε ν' ἀνθέξῃ περισσότερο ἀπὸ ἕνα-δύο χρόνια σ' ἕνα ἔρωτα ἔλκντο, ἢ πως προσπαθεῖ νὰ παραστήσῃ ὁ Βάσσαρι τὴν ἀγάπην τὸς τῆς Φορναρίνας. Εἶχε κατὶ γυναικεῖο στὴν ἐμφάνισίν του καὶ ἦταν λεπτός καὶ ἀδύνατος. Τὰ ματῖα του μᾶτα ἔσαν βλέμμα γλυκὸ καὶ διαστερατικὸ πού φαινόταν ὡς νὰ πετοῦσε ἀστρατές. Εἶχε μέτωπο ἀνοχτὸ καὶ πλατὺ, μύτη μακρὰ καὶ λεπτή, κάποις γροθὴ, στόμα ἐξαιρετικῶς ἐκφραστικὸ, καὶ λαμὸ μακρὸ καὶ ἀλιωτόστονον. Ἐταῖ τοβ-λάριστον μᾶς τὸν παρουσιάζον τὰ πορτραῖτα του. Ἐκεῖνο δὲ πού κάνουν τὴν μεγαλύτερη ἐντύπωσιν στὸ ὄραιο αὐτὸ πρόσωπο εἶνε ἡ ἀδυναμία του καὶ ἡ γλυμμάδα του.

Ἄν προστεθῇ λοιπὸν στὴν λεπτότητά τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ καὶ ἡ ἐργατικότης του δὲν εἶνε καθόλου δύσκολο νὰ δικαιολογήσῃ κανεὶς τὸν πρόσωπο θάνατό του.

Ἡ ἐργατικότης του ἦταν πράγματι καταπληκτικὴ. Ἐνὸ εἶχε ἀναλάβει τὴς ζωγραφικῆς ἐργασίαις τοῦ Βατικανοῦ, καὶ τῆς γλυπτικῆς τοῦ Ἁγίου Πέτρου, συγχρόνως ἐκτελοῦσε τὴς πολυάριθμους παραγγελίαις τῶν ἐγγενῶν τῆς Ἰταλίας καὶ ἔκανε ἀρχαιολογικῆς ἀνασκαφῆς στὴ Ρώμην!

Ἐταῖ, ὅτι ἀπὸ αὐτὰ, γιὰ νὰ ἀποδώσῃ κανεὶς τὴν ἐξάντλησίν του, ἀπὸ τὴν ὁποία προέβλε ἡ θανατηφόρος ἀσθένειά του, στὸν ἔρωτά του πρὸς τὴν Φορναρίνα;

Καὶ ποῖα ἦταν τὰ ἡ θανατηφόρος αὐτὴ ἀσθένεια ; Ἀπλοῦστα ἡ ἐλονοσία, ἡ ὁποία ἔκανε τότε θρῶαίς τὴν Ρώμην καὶ τῆς ὁποίας τὸ μικροβῖο ὁ μέγας καλλιτέχνης ἔφακε ἀσφαλῶς ἀπὸ τὴς ὀνομαστικῆς ἀναθιμισίας τῶν νερῶν, καθὼς ἔκανε τὴς ἀρχαιολογικῆς ἀνασκαφῆς τὸν στὰ εἰρήναι τῆς ἀρχαίας Ρώμης.

Ἡ ἐλονοσία, ἀρρώστια τρομερῆ ἀκόμη καὶ σήμερον, βρισκοντάς τὸν ἐξαντλημένον ἀπὸ τὴν ἐργασίαν καὶ λεπτῆς ὑγείας, δὲν χρειάστηκε παρὰ ἔλάχιστον διάστημα γιὰ νὰ μεταβληθῇ σὲ φνηματίωσι.

Ἐνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα μάλιστα πορτραῖτα του, γραφόμενον ἀπὸ τὸν Ραϊμόντι, φτάνει γιὰ νὰ μᾶς πεισθῇ περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ λοζηρισμοῦ αὐτοῦ. Ὁ Ραφαῆλ, στὴν εἰκόνα αὐτὴ, ἔχει ἐπάνου του ὅλη τὴν ἐκφρασὴν τοῦ φνηματικῶ ἀνθρώπου. Ὁ Ραϊμόντι μᾶς τὸν παρουσιάζει βυθισμένον σὲ σκέψεις μέσα στὸ ἀτέλειό του, μετὸς χροστίσῆς του στὸ χέρι, τυλιγμένο σ' ἕνα μεγάλο μανδύα. Τὰ ματῖα λάμπουν, τὰ μάγουλά του εἶνε βαθυβλοῦμένα καὶ τὸ πρόσωπό του, τὸ ὁποῖο τὰ χαρακτηριστικά εἶνε ἀφανισμένα, εἶνε ἀναμένο ἀπὸ τὸν πορθτό. Ἡ εἰκόνα αὐτὴ, πού πᾶλλεται ἀπὸ ρεαλισμὸ, μᾶς δίνει ἕνα Ραφαῆλ, ὄχι ὀραῖον περὶ καὶ ἀνηρό, ὅπως μᾶς τὸν παρουσιάζουν ἡ ἄλλες εἰκόνες, μὰ γερασμένο, ἐξασθενημένο, ἔστομο μὸ σθῖσι, στοῦ ὁποῖο τὰ λαμρὰ ματῖα μόνον ἔχει συγκρατηθεῖ ὄλη ἡ ζωὴ πού τοῦ μένει ἀκόμα...

Βλέποντας κανεὶς πορσχητικῶ τὴν εἰκόνα αὐτὴ, ἀμέσως ἀναγνωρίζε στὸ πρόσωπό τῆς ἕναν ἄνθρωπο φθισκὸ πού βρισκεται περὶ τὴν περίοδον τῆς καχεξίας.

Αὐτὴ λοιπὸν εἶνε ἡ πιθανότερα ἀποφῆς σχετικῶς μετὸ θάνατό τοῦ μεγαλοφῶους ζωγράφου.

Ὁ Ραφαῆλ (Πινᾶς τῆς ἐποχῆς)